ସମ୍ପାଦକୀୟ

ତପସ୍ୟା କହିଲେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଏକ ଧାରଣା ରହିଛି ତାହା ହେଉଛି ଅରଣ୍ୟରେ ବାସ ଏବଂ ସେହି ନିର୍ଜ୍ଜନତା ମଧ୍ୟରେ ତପସ୍ୟାରେ ନିମଗ୍ନ ହେବା । ପୁରାଣମାନଙ୍କରେ ତପସ୍ୟାକୁ ଏହିପରିଭାବେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରା ଯାଇଛି । ପୁନଶ୍ଚ ଅଦ୍ୟତନଭାବେ ମନେ ମନେ ମନ୍ତ୍ର ଜପିବାକୁ ମଧ୍ୟ ତପସ୍ୟା ବୋଲି କେହି କେହି କହିଥା'ନ୍ତି । ତପସ୍ୟା କେବଳ ମନ୍ତ୍ରଜପ ମଧ୍ୟରେ ସୀମାୟିତ । ଯେ ତପସ୍ୱୀ ସେ ସର୍ବଦା ମନ୍ତ୍ରଜପହିଁ କରୁଥିବ ବସିରହି । କୌଣସି କର୍ମ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଦିନ ପରେ ଦିନ ନିଶ୍ଚଳ ଭାବରେ ବସି ରହି ଉଇ ହୁଙ୍କା ପାଲଟି ଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଠୋର ସାଧନାକୁ ତପସ୍ୟା ବୋଲି ଅଭିହିତ କରାଯାଇଛି ଏବଂ ମୋଟାମୋଟି ଏହା ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇଛି ମଧ୍ୟ ।

ପୁରୁଷୋତ୍ତମଙ୍କ ଭାବାଦର୍ଶ କିନ୍ତୁ ଏତାଦୃଶ ତପସ୍ୟାର ତତ୍ତ୍ୱକୁ ଗ୍ରହଣ କରେନି । ଯେଉଁଠି ନିଷ୍କର୍ମତା, ଶ୍ରମହୀନତା, ଆଳସ୍ୟପରାୟଣତା ସେଠାରେ ତପସ୍ୟା କଦାପି ସଫଳ ହୋଇ ପାରେନା । ତାଙ୍କ ଭାଷାରେ—

ଯେଉଁମାନେ ବେଶ୍ କରି ବୁଝି ରଖିଛନ୍ତି—
ତପସ୍ୟା ମାନେ ନିର୍ଜ୍ଜନରେ ବା ଅରଣ୍ୟରେ ବାସ,
ମନେ ମନେ ମନ୍ତ୍ର ଜପ କରିବା,
କିନ୍ତୁ ତଦନୁଗ କୃତିଚର୍ଯ୍ୟାବି ନୁହେଁଟି,
ଇଷ୍ଟନିଷ୍ଠ ଅନୁରାଗ-ଉଦ୍ଦୀପନୀ ଆନୁଗତ୍ୟ,
ଶ୍ରମପରିଚର୍ଯ୍ୟୀ ଅନୁଚଳନ ବି ନୁହେଁଟି,
ସେମାନଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ
ଏପ୍ରକାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ବହନ କରିହିଁ ସ୍ତିମିତ ହୋଇଉଠେ,
ବିଦ୍ୟମାନତା ସେବାସୁନ୍ଦର ସନ୍ଦୀପ୍ତି ନେଇ
ସଙ୍ଗତିଶୀଳ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟରେ
ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟିରେ ଆବିର୍ଭୂତ ହୁଏ କି ନା ଜାଣେନା;
ତପସ୍ୟାର ମନ୍ତ୍ର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ବହନ କରି ପ୍ରତିଟି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ ଭିତରେ
ସଙ୍ଗତିଶୀଳ ଉଦ୍‌ବର୍ଦ୍ଧନା ନେଇ ବାସ୍ତବ ଉଦ୍ଦୀପନାରେ
ଯେ ବିକାଶ ଲାଭ କରେ,—
ସେଇଟା ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷେ କଳ୍ପନାର କଳସ୍ରୋତା ହୋଇ
ଅନ୍ତରକୁ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହିଁ କରିତୋଳେ;
କାରଣ,
ସେଠାରେ ସମୀଚୀନ ଦର୍ଶନ
ଅନୁଶୀଳନୀ ଅନୁଚର୍ଯ୍ୟା ନେଇ ଅନୁଧାୟନାର ସହିତ
ଅନୁଭବରେ ବିନାୟିତ ହୋଇ
ସଙ୍ଗତିଶୀଳ ସାର୍ଥକତାରେ ଉପନୀତ ହୁଏନା,
— ଏଇ ଯେପରି ବୁଝେ;
ତପର ବାହ୍ୟ ଆଡ଼ମ୍ବର କ'ଣ
ବୋଧଦୀପନୀ ପ୍ରଜ୍ଞାକୁ ସୃଜନ କରିପାରେ ?
ଭକ୍ତିହୀନ ଯେ—
ତା'ର ଭଜନ-ତତ୍‌ପରତା କେଉଁଠି ?
ନିଷ୍ଠା, ଆନୁଗତ୍ୟ ଓ କୃତିସମ୍ବେଗ ସହିତ
ଶ୍ରମପ୍ରିୟ ଆକୂତି କ'ଣ ସେଠାରେ
ନିର୍ବାଣମୁଖୀ ହୋଇ ଚାଲେନା ?
ଲିଭି ଯାଏନା—
ଅଶିଷ୍ଟ ଉନ୍ମାଦନାରେ ବିଭ୍ରାନ୍ତ, ବିକ୍ଳାନ୍ତ ଓ ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ?
(ଆର୍ଯ୍ୟ-ପ୍ରାତିମୋକ୍ଷ-୯୩୨୪)

ତପସ୍ୟାରେ ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ର ଜପ କରାଯାଏ ସେଇ ମନ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ତା'ର ତତ୍ତ୍ୱ ଓ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ନିହିତ ଥାଏ । ତଦନୁଯାୟୀ କର୍ମ ଓ ଆଚରଣ କରିଲେ ଯାଇ ସେଇ ମନ୍ତ୍ରରେ ସିଦ୍ଧି ଆସିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନେ ଭାବିଥା'ନ୍ତି କେବଳ ମନ୍ତ୍ର ଜପ କରିଦେଲେ ସିଦ୍ଧି ଆସିଗଲା ତାହା ପ୍ରକୃତ ସିଦ୍ଧି ନୁହେଁ । ବରଂ ତଥାକଥିତ ତପସ୍ୟା ମଣିଷକୁ ନିଥର, ସ୍ତିମିତ କରିତୋଳେ । ନିଷ୍ଠା, ଆନୁଗତ୍ୟ ଓ କୃତିସମ୍ବେଗ ସହିତ ଶ୍ରମପ୍ରିୟ ଆକୂତି ଯେଉଁ ତପସ୍ୟା ମଧ୍ୟରେ ନାହିଁ ତା' ନିଷ୍ଫଳ ଓ ପଣ୍ଡପ୍ରୟାସ ମାତ୍ର— ଏଥିରେ ଦ୍ୱିରୁକ୍ତି ନାହିଁ । ତପସ୍ୟାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରିବା । ଏଇ ସିଦ୍ଧି ଲାଭର ମାଧ୍ୟମ ହେଉଛି ମନ୍ତ୍ରଜପ । ମନ୍ତ୍ରର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟାନୁଶୀଳନ ନ କରି, ତା' ମଧ୍ୟରେ ନିହିତ ଗୁଢ଼ତତ୍ତ୍ୱକୁ ଉନ୍ମୋଚନ ନ କରି କେବଳ ଆକ୍ଷରିକ ଜପ କଲେ କିଛି ଫଳ ଫଳେନା । ବରଂ ତା' ଅନୁଶୀଳନ ସହିତ ତଦନୁଗଭାବେ କର୍ମ ଓ ଆଚରଣ କରି ଚାଲିଲେ ତପସ୍ୟାରେ ସିଦ୍ଧି ଲାଭ ଶୀଘ୍ର ଏବଂ ସଫଳତାର ସହିତ ହୋଇଥାଏ । ଏହାହିଁ ହେଉଛି ଶ୍ରୀଶ୍ରୀଠାକୁରଙ୍କ ତପସ୍ୟାର ମୂଳତତ୍ତ୍ୱ । ସୁତରାଂ ଏପରି ତପସ୍ୟା କରିବାକୁ ହେଲେ ଅରଣ୍ୟରେ ବାସ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ନିର୍ଜ୍ଜନରେ ଏକା ଏକା ବସି ମନ୍ତ୍ର ଜପ କରିବାର କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନୀୟତା ନାହିଁ । ଜନଗଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରହି ମଧ୍ୟ ତପସ୍ୟାରେ ସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରି ହେବ । ସେଇଥିପାଇଁ ଶ୍ରୀଶ୍ରୀଠାକୁର ଆହ୍ୱାନ ଦେଇଛନ୍ତି ସଂସାର-ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହେବା ପାଇଁ । ଅରଣ୍ୟର ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହୋଇ ବ୍ୟକ୍ତିଗତଭାବେ କିଛିଟା ଅନୁଭୂତି ଲାଭ କରାଯାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ମାନବ ସମାଜର କୌଣସି କଲ୍ୟାଣ ସାଧିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହା ନିଶ୍ଚୟ । ସୁତରାଂ ତଥାକଥିତ ତପସ୍ୟା ଓ ଏକା ଏକା ସିଦ୍ଧି ଲାଭର ଉଦ୍ୟମରୁ ନିବୃତ୍ତ ହୋଇ ପୁରୁଷୋତ୍ତମଙ୍କ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ତପସ୍ୟାରେ ନିଜକୁ ନିୟୋଜିତ କଲେ ନିଜର ସାର୍ବିକ କଲ୍ୟାଣ ହେବା ସହିତ ଜଗତର ମଙ୍ଗଳ ସାଧିତ ହେବ । ଆଉ ଯା' ସର୍ବଜନହିତାୟ ତା'ହିଁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଥାଏ ।

– ବନ୍ଦେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମମ୍

Published and Printed by Sankar Sensarma on behalf of Satsang, P.o.- Satsang, Dist.- Deoghar, Jharakhanda and Printed at Ananda Printers, Chandi Chhaka, Cuttack-1 (Odisha).